

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА**

Схвалено

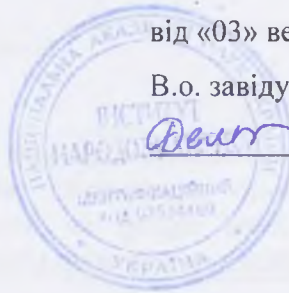
Вченою радою ІН НАН України,
протокол № 8
від «11» вересня 2024 року

Затверджено

на засіданні відділу історичної етнології
ІН НАН України
протокол № 9

від «03» вересня 2024 року

В.о. завідувача відділу історичної етнології

Марія Демчук
Марія ДЕМЧУК

Силабус з навчальної дисципліни

«Теорія етнології»,

що викладається у межах підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового)

рівня вищої освіти – доктора філософії – спеціальності

032 «Історія та археологія»

Львів 2024 р.

Назва курсу	Теорія етнології
Адреса викладання курсу	Інститут народознавства НАН України
Науковий відділ за яким закріплена дисципліна	Відділ історичної етнології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	03 гуманітарні науки; 032 історія та археологія
Викладачі курсу	Павлюк Степан Петрович , директор, доктор історичних наук, академік НАН України
Контактна інформація викладачів	pavljuk@nas.gov.ua
Консультації по курсу відбуваються	Консультації в день проведення занять (за попередньою домовленістю). Також можливе проведення он-лайн консультацій з використанням платформи zoom чи google meet (для погодження часу проведення консультації треба написати на електронну пошту викладача).
Сторінка курсу	
Інформація про дисципліну	Курс «Теорія етнології» базується на ґрунтовних концептуальних засадах в галузі теорії і практики наукових досліджень, серед яких переважає комплексний підхід до етнологічного осмислення реалій і явищ традиційної культури, із залученням етнопсихології, загальної теорії етносу, етногеографії, етнодемографії, етнолінгвістики, юридичної антропології. На основі розкриття етнокультурного процесу розглядається процес формування та розвитку категоріального апарату; методології новітніх методик, забезпечення дійсного плюралізму теоретичних моделей, підходів і шкіл.
Коротка анотація курсу	Дисципліна « Теорія етнології » є нормативною дисципліною зі спеціальності 032 історія та археологія для освітньої програми « історія та археологія », яка викладається в IV семестрі в обсязі трьох кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Метою курсу є акцентувати увагу аспірантів на ключових, етапних подіях становлення етнології як науки. Увагу буде звернуто на етногенетичну проблематику, сучасні тенденції етнічної самоідентифікації тощо. Аспіранти здобудуть <i>знання</i> основних напрямів етнології (еволюціонізм, дифузійнізм, соціологічна школа в етнології, функціоналізм, структурний функціоналізм, школа історичної етнології в США, етнопсихологія, структуралізм, культурний релятивізм, неоеволюціонізм); основних теорій етносу; фактори утворення етносу; основних концепцій етногенезу; вертикальної та горизонтальної стратифікації етносів; взаємозв'язки між етносом, культурою та мовою; етнічних процесів сучасності; природи та характеру міжетнічних конфліктів. Та закріплять <i>уміння</i> : аналізувати теоретичну літературу з етнології, визначати її належність до наукової школи та напрямку; з'ясовувати зміст і значення різних етнокультурних процесів; застосовувати знання з теорії етнології для вироблення рекомендацій щодо способів міжетнічних комунікацій та залагодження

	міжетнічних конфліктів.
Література для вивчення дисципліни	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Балушок В. Формування об'єктивної основи для етногенезу українців // Народна творчість та етнографія. – 2000. – № 1. – С. 32–40. 2. Баран В. Становлення ранньосередньовічних слов'янських культур та основні шляхи розселення слов'ян // Записки НТШ. – Львів, 1993. – Т. ССХХV. 3. Боряк О. О. Україна: етнокультурна мозаїка. – Київ: Либідь, 2006. – 328 с. 4. Гошко Ю. Г. Населення Українських Карпат XV–XVIII ст. Заселення. Міграції. Побут / Ю. Г. Гошко. – Київ : Наукова думка, 1976. – 204 с. 5. Зеленин Д. К. Восточнославянская этнография / Д. К. Зеленин. – Москва : Наука, 1991. – 507 с. 6. Козак Д. Н. Особливості етнічної історії Східнокарпатського регіону в латенський час і в перших століттях нашої ери / Д. Н. Козак // Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 1999. – Т. 1 : Археологія та антропологія. – С. 163–226. 7. Макарчук С. А. Етнічна історія України: навч. посіб. – Київ: Знання, 2008. – 471 с. 8. Макарчук С., Турій О. Український етнос (історичний розвиток). – Львів: Світ, 1990. 9. Мала енциклопедія етнодержавознавства. – Київ: Генеза, 1996. – 942 с. 10. Нидерле Л. Славянские древности / Л. Нидерле. – Москва : Издательство иностранной литературы, 1956. – 450 с. 11. Павлюк С. Походження українського народу у контексті традиційної культури. Лекції спецкурсу з етнополітології / Степан Павлюк. – Львів, 2006. – 84 с. 12. Павлюк С. Енциклопедичний словник основних понять і термінів з теорії етнології / Степан Павлюк. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2020. – 448 с. 13. Павлюк С. Етногенеза українців: спроба теоретичної реконструкції. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2006. – 247 с. 14. Сегеда С. Історична динаміка етнічного складу населення України // Досвід України в галузі прав національних меншин. – Київ: Либідь, 1994. – С. 7–16. 15. Сегеда С. У пошуках предків. Антропологія та етнічна історія України / С. Сегеда. – Київ : Наш час, 2012. – 462 с. 16. Тиводар М. Етнологія: навч. посіб. для студ. іст. спец. вищих навч. закл. / М. Тиводар. – Львів: Світ, 2004. – 624 с. <p>Додаткова література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 17. Балушок В. Етнічна ситуація на слов'янських землях України в епоху Київської Русі // Народна творчість та етнографія. – 2004. – С. 46–57. 18. Баран В. Д. Східнокарпатський регіон у V–VII ст. н. е. / В. Д. Баран // Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 1999. – Т. I : Археологія та антропологія. – С. 263–308. 19. Вакуленко Л. В. Населення Східних Карпат в пізньоримський час / Л. В. Вакуленко // Етногенез та етнічна історія Українських Карпат. – Львів :

- Інститут народознавства НАН України, 1999. – Т. I : Археологія та антропологія. – С. 227–262.
20. Вівчарик М. М., Капелюшний В. П. Українська нація: витоки, становлення, сьогодення. – Київ: Наука, 2003.
21. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології / Хведір Вовк. – Київ : Мистецтво, 1995. – 336 с.
22. Глушко М. Методика реконструкції об'єктів культури населення України доісторичного періоду (досвід етнологів) / Михайло Глушко // Археологічні дослідження Львівського університету. – Львів, 2006. – Вип. 9. – С. 193–210.
23. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – Київ: Либідь, 1991. – 67 с.
24. Заставний Ф. Д. Українські етнічні землі. – Львів: Світ, 1993. – 175 с.
25. Залізник Л. Походження українців за даними сучасної етнології // Дзеркало тижня. – 2007. – № 24. – С. 21.
26. Зан М. Етнічні процеси на Закарпатті в сучасну добу // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 1. – С. 31–42.
27. Етнічна історія давньої України / П. П. Толочко, Д. Н. Козак, О. П. Моця та ін. – Київ, 2000. – 276 с.
28. Ісаєвич Я. Походження українців: історіографічні схеми і політика // Матеріали до української етнології. – Київ, 1995. – № 1 (4).
29. Крип'якевич І. П. До питання про національну самосвідомість українського народу в кінці XVI – на початку XVII ст. // Український історичний журнал. – 1996. – № 7. – С. 34–39.
30. Нельга О. Теорія етносу. Курс лекцій. – Київ: Тандем, 1997. – 367 с.
31. Огульчанський Ю. Етнічна структура українського суспільства: уявні та дійсні проблеми. – Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 68 с.
32. Павлюк С. П. Народна агротехніка українців Карпат другої половини XIX – початку XX ст. – Київ: Наукова думка, 1986. – 171 с.
33. Павлюк С. П. Традиційне хліборобство України: агротехнічний аспект. – Київ: Наукова думка, 1991. – 224 с.
34. Петров В. Походження українського народу. – Київ: Фенікс, 1992. – 192 с.
35. Приходнюк О. П. Східні Карпати у VIII–IX ст. / О. П. Приходнюк // Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 1999. – Т. I : Археологія та антропологія. – С. 309–340.
36. Сілецький Р. Проблема типології опалювальних пристроїв стародавнього житла в Україні (конструктивно-функціональні особливості печі) / Роман Сілецький // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2001. – Т. 242 : Праці Секції етнографії і фольклористики. – С. 230–247.
37. Ткаченко О. Мова Київської Русі: вузол історико-лінгвістичних і політико-ідеологічних проблем // Історія української мови. – Київ, 1996.
38. Фігурний Ю. Основні версії походження українського етносу: фаховий українознавчий аналіз // Українознавство. – 2010. – № 3. – С. 213–220.
39. Тиводар М. Етнографічна мозаїчність українців Закарпаття // Закарпаття : народознавчі роздуми / Михайло Тиводар. – Ужгород :

	<p>Карпати, 1995. – С. 179–205.</p> <p>40. Тиводар М. Етнодемографічні процеси на Закарпатті (I – початок III тисячоліття) // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 1. – С. 4–31.</p> <p>41. Худаш М. Походження імен та релігійно-міфологічні функції давньоруських і спільнослов'янських язичницьких божеств / Михайло Худаш. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2012. – 1061 с.</p> <p>42. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – Київ, 2005.</p>
Тривалість курсу	90 год.
Обсяг курсу	30 год. аудиторних занять (з них 16 год. лекцій, 14 год. семінарів і практичних занять), 60 год. самостійної роботи з них 20 год. на виконання індивідуального проекту
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу студент буде :</p> <p><i>Знати</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • знання основних напрямів етнології (еволюціонізм, дифузійнізм, соціологічна школа в етнології, функціоналізм, структурний функціоналізм, школа історичної етнології в США, етнопсихологія, структуралізм, культурний релятивізм, неоеволюціонізм); • основних теорій етносу; • фактори утворення етносу; основних концепцій етогенезу; • вертикальної та горизонтальної стратифікації етносів; взаємозв'язки між етносом, культурою та мовою; етнічних процесів сучасності; природи та характеру міжетнічних конфліктів. <p><i>Уміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • аналізувати теоретичну літературу з етнології, визначати її належність до наукової школи та напрямку; • з'ясувати зміст і значення різних етнокультурних процесів; • застосовувати знання з теорії етнології для вироблення рекомендацій щодо способів міжетнічних комунікацій та залагодження міжетнічних конфліктів.
Ключові слова	етнологія, нація, етнос, культура
Формат курсу	Очний
Теми	<ol style="list-style-type: none"> 1. Етнологія дослідження в системі соціо-гуманітарного знання 2. Становлення теоретико-методологічної бази етнології 3. Основні теорії етносу 4. Етнічні процеси сучасності 5. Сучасні теоретичні підходи та методи етнологічного дослідження
Підсумковий контроль, форма	Підсумкове оцінювання відбувається у формі суми результатів усіх поточних та індивідуальних балів.
Пререквізити	Для вивчення курсу аспіранти потребують базових знань з історії, етнології, філософії, політології, англійської мови
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, лекції, семінари, індивідуальні проекти

Необхідне обладнання	Проектор та ноутбук.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за таким співвідношенням: присутність та активність – 30 % колоквіум – 30 % індивідуальний проект – 40 %</p> <p>Письмові роботи: У межах виконання індивідуальних історіографічних проектів написати есе/ доповідь/ рецензію обсягом 8-10 тис. знаків. Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Відвідання занять є невід’ємною складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Література. Літературу, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде їм надано в електронному вигляді для особистого використання виключно в освітніх цілях (без права її передачі третім особам чи поширення).</p>
Питання до заліку чи екзамену.	Підсумкове оцінювання відбувається у формі суми результатів усіх поточних та індивідуальних балів. При оцінці за проект враховується своєчасність, повнота та якість виконання дослідження.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.